

TOMASZ PUDŁOCKI, *Hryhorij Cehłyński* – dyrektor, poseł i artysta, „Nasz Przemyśl” 2018 nr 1 s. 41, portr.

Mało jest tak charyzmatycznych postaci mieszkających nad Sanem jak pierwszy dyrektor gimnazjum ukraińskiego w Przemyślu. Przez lata jego grobowiec na Cmentarzu Głównym był miejscem spotkań kolejnych pokoleń miejscowych Ukraińców. Trudno się dziwić – jego wkład w rozwój galicyjskiego życia kulturalnego, oświatowego i ekonomicznego był ogromny.

Hryhorij Cehłyński (Григорій Цеглинський / Grzegorz Cegliński), urodził się 9 III 1853 r. w Kałuszu jako syn Iwana, miejscowego urzędnika. Ojciec osierocił go w 1863 r. Dzięki pomocy najbliższych i starszego brata Semena, uczęszczał do gimnazjów w Kołomyi i Stanisławowie, gdzie w 1874 r. zdał maturę. W latach 1874/1875–1877/1878 studiował filologię klasyczną na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Wiedeńskiego. Egzamin nauczycielski złożył 15 V 1879 r. Z dn. 8 IX 1879 r. został zastępcą nauczyciela, a 23 VII 1880 r. nauczycielem rzeczywistym Gimnazjum Akademickiego we Lwowie (jedynej wówczas szkoły średniej z ukraińskim językiem nauczania).

W tym czasie, od 1881 r., zaczął prowadzić bardzo bogatą działalność publicystyczną, publikując do najważniejszych ówczesnych gazet ukraińskich („Dziło”, „Prawda”). Był też organizatorem teatru „Ruska Besida”, którym kierował w latach 1882–1888, przyczyniając się do jego ogromnego rozwoju. W 1887 r. stanął na czele dwutygodnika „Зоря” („Zorza”). Poza licznymi artykułami z zakresu szkolnictwa, kultury, polityki i kwestii społecznych, drukował swoje opowia-

dania, przekłady, czy wiersze. Decyzją Ministerstwa Wyznań i Oświaty z dn. 16 VII 1888 r. został mianowany tymczasowym kierownikiem równorzędnych klas z ruskim (ukraińskim) językiem nauczania, które utworzono przy gimnazjum w Przemyślu. Nie zaprzestał nad Sanem działalności artystycznej – dalej pisał komedie, nowele, czy dramaty dydaktyczne („Ворожбит”, „Кара собисти” z 1895 r.). Jego wiersz „Де срібнолентий Сян пливе”, do którego słów muzykę skomponował ks. Maksym Kopko, stał się nieoficjalnym hymnem Ukraińców mieszkających nad Sanem. Komedie, które wyszły spod jego pióra, cieszyły się ogromną popularnością w wielu miastach Galicji. Do najważniejszych należą: „На добродійні цілі” (1883), „Тато на заручинах” (1884), „Соколики” (1884 – bardzo wysoko ocenione przez Iwana Frankę), „Шляхта ходачкова” (1886), „Лихий день” (1886), „Аргонавти” (1889). Podczas wystawienia „Агронаутов” w Przemyślu doszło do skandalu, gdyż miejscowe duchowieństwo wyszło demonstracyjnie z sali, obrażone satyrą na księży grekokatolickich, uganiających się za szansami bogatego ożenku. Pomimo tego incydentu, późniejsza jego współpraca z księżmi układała się pomyślnie.

Zaraz po przybyciu nad San zainicjował powstanie bursy św. Mikołaja – w 1892 r. towarzystwo bursy kupiło własny dom, który w 1898 r. rozbudowano. Z dn. 14 VIII 1895 r. został dyrektorem nowo utworzonego II Gimnazjum – będącego drugą funkcjonującą szkołą średnią z ukraińskim językiem nauczania w Galicji. Za jego czasów gimnazjum ukraińskie cieszyło się ogromnym zainteresowaniem uczniów, stąd potrzeba była utworzenia jego filii w 1905. Władze Galicji nie zgodziły się, aby filia przerodziła się w

osobne gimnazjum, mimo przepelnienia obu placówek. Aż do 1939 r. język nauczania w szkołach był nie tylko częścią procesu walki o prawo dostępu do edukacji we własnej mowie i rozwoju kultury narodowej, ale równocześnie walki politycznej. Tak samo było w Galicji. Cehłyński stał się na początku XX w. symbolem ukrainizacji okolicznych ruskich chłopów i drobnomieszczanstwa, które aż do tego czasu w dużej mierze popierało ruch moskalofilski. Umiał wokół idei rozbudzenia świadomości narodowej skupić licznych inteligentów i księży greckokatolickich. W 1891 r. założył w Przemyślu filię Towarzystwa „Proświta”, która szybko stała się jedną z najprężniej działających w całej Galicji. Przez wiele lat stał na czele „Ukraińskiej Besidy”. Był też jednym z pomysłodawców powstania Towarzystwa Śpiewaczego „Bojan” (1891), Domu Narodowego, Towarzystwa „Wira” i Liceum Ruskiego Instytutu dla Dziewcząt (1903). Był wielkim propagatorem twórczości Tarasa Szewczenki. Początkowo współpracował z polską inteligencją, m.in. z członkami Towarzystwa Nauczycieli Szkół Wyższych (był nawet w latach 1894–1896 prezesem miejscowego oddziału), czy przy powstawaniu w 1891 r. filii Towarzystwa Historycznego.

Cehłyński w 1907 r. został wybrany posłem do Rady Państwa w Wiedniu (ponownie w 1911 r.). Przeszedł wówczas kierować gimnazjum (z dn. 31 VIII 1907 r.), a w lutym 1910 r. oficjalnie przeszedł na emeryturę. Cehłyński był wiceprezesem Ukraińskiego Klubu Parlamentarnego i w okresie 8 X 1908 – 25 IV 1912 r. członkiem austriackich delegacji parlamentarnych dla spraw wspólnych, zwoływanych przez organy ustawodawcze Przed- i Zalicawii na przemian w Wiedniu i Budapeszcie. Piętnował na

mównicy poselskiej złą administrację galicyjską, w tym m.in. powszechną korupcję i deprecjonowanie Ukraińców w życiu politycznym i społecznym – jak i inni, postulował podział Galicji na Zachodnią (polską) i Wschodnią (ukraińską). Wielokrotnie wypowiadał się też za potrzebą utworzenia ukraińskiego uniwersytetu we Lwowie.

Zmarł 23 X 1912 r. na zawał serca w Wiedniu. Pochowany został cztery dni później w Przemyślu, a jego manifestacyjny pogrzeb z pochodem na cmentarz przy ul. Słowackiego był jednym z większych w czasach galicyjskich. Po jego śmierci miejscowe Ruskie Koło Dramatyczne wybrało go na patrona, promując jego twórczość w Przemyślu i okolicy. Z kolei Towarzystwo „Tania Kuchnia” postanowiło zorganizować kursy wakacyjne dla młodzieży również jego imienia.